

गुणवंत मुला-मुलींना परदेशात उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजनेच्या निकषामध्ये समानता आणण्याकरीता प्रचलित धोरणात सुधारणा करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग

शासन शुध्दीपत्रक क्र.शिष्यवृ-२०२४/प्र.क्र.२४३/तांशि-४

मादाम कामा रोड, हुतात्मा चौक राजगुरु चौक,

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक: ०६ ऑगस्ट, २०२४.

- वाचा : १) शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग क्र.संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.२१८/तांशि-४, दि.०४.१०.२०१८
- २) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.सान्यावि-२०२४/प्र.क्र.७७/बांधकामे, दि.२५.०७.२०२४
- ३) संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य मुंबई, यांचे पत्र क्र: १८/तांशिसं/शा पत्र/परदेशी शिष्यवृत्ती/२०२४/३१४, दि.२९.०७.२०२४

प्रस्तावना : सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, आदिवासी विकास विभाग, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग, अल्पसंख्यांक विभाग, नियोजन विभाग, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग या प्रशासकीय विभागांमार्फत स्वतंत्रपणे परदेश शिष्यवृत्ती योजना राबविण्यात येत आहेत. तथापि, सर्व विभागांच्या परदेश शिष्यवृत्ती योजनेत एकवाक्यता येण्याच्या उद्देशाने, मा.मंत्रीमंडळाच्या दि.११.०७.२०२४ रोजीच्या बैठकीतील निर्णयानुसार, विद्यमान अधिछात्रवृत्ती व परदेश शिष्यवृत्ती योजनांच्या निकषामध्ये सुधारणा करण्यास, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने, दि.२५.०७.२०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मान्यता दिली आहे.

उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या दि.०४.१०.२०१८ च्या शासन निर्णयान्वये, उच्च व तंत्र शिक्षण विभागांतर्गत खुल्या प्रवर्गातील “गुणवंत मुलामुलींना परदेशात उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती” योजना जाहीर करण्यात आलेली आहे. तसेच, सदर योजनेच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती, उत्पन्न मर्यादा, शैक्षणिक अर्हता व अर्ज करण्यासाठी अनिवार्य अटी यामध्ये वेळावेळी विविध शासन निर्णय व शुध्दीपत्रकान्वये बदल करण्यात आलेले आहेत. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाने, दि.२५.०७.२०२४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये परदेश शिष्यवृत्ती योजनेच्या निकषामध्ये केलेल्या सुधारणांच्या अनुषंगाने, उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या दि.०४.१०.२०१८ च्या शासन निर्णयामध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन शुध्दीपत्रक :- उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, शासन निर्णय शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग क्र.संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.२१८/तांशि-४, दि.०४.१०.२०२८ सोबतच्या परिशिष्ट “ब” मधील क्र.४ (अ), (ब), ६ (१),(२), (३), ७ (७) तसेच, ११ (१) (अ), (आ) या अटी व शर्ती रद्द करण्यात येत आहेत. त्याऐवजी पुढील अटी व शर्ती वाचण्यात याव्यात:-

१. **शैक्षणिक अर्हता**- परदेशातील पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ५५ टक्के गुणांसहित पदवी परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी. तसेच, पीएच.डी. अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ५५ टक्के गुणांसहित पदव्युत्तर पदवी परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.

२. **एकाच कुटुंबातील कमाल पात्रता धारक:-**

(अ) परदेश शिष्यवृत्ती योजनेचा लाभ एका विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल. मात्र, या योजनेतर्गत पदव्युत्तर पदवीचा अभ्यास सुरु असतांना त्या विद्यार्थ्यास डॉक्टरेट पदवी (पीएच. डी) साठी शासन निर्णयात अंतर्भूत विषयांत दर्जावाढ करण्याची संधी मिळाल्यास सदर विद्यार्थी याच योजनेतर्गत पुढील अभ्यासक्रमासाठी लाभ घेण्यास पात्र असेल. त्यासाठी विद्यार्थ्यांने निवड समिती / शासनास रितसर अर्ज करून मान्यता घेणे बंधनकारक राहिल. अशा प्रकरणांत संबंधित शैक्षणिक संस्थेची जागतिक क्रमवारी (QS World Ranking) त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेत असणे आवश्यक आहे. मात्र अशा प्रकरणांत विद्यार्थ्यांस मिळणारा एकूण लाभाचा कालावधी त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेतच दिला जाईल. उदा. विद्यार्थ्यांने दोन वर्षांचा पदव्युत्तर अभ्यासक्रम करताना डॉक्टरेट (पीएच. डी) करण्यासाठी परदेशी शैक्षणिक संस्थेत दर्जावाढ प्राप्त केली तर त्या विद्यार्थ्यांला शासनाने विहित प्रक्रियेद्वारे मान्यता दिल्यास त्यानंतरच्या पुढील दोन वर्षांसाठी शासन निर्णयातील नमूद सर्व लाभ घेता येतील. या कालावधीनंतर होणारा पुढील संपूर्ण खर्च मात्र विद्यार्थ्यांला करावा लागेल.

(आ) एकाच कुटुंबातील जास्तीत जास्त दोन मुलांना परदेशी शिष्यवृत्तीचा लाभ देता येईल त्यापेक्षा जास्त मुलाना परदेश शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी तसे प्रतिज्ञापत्र करून देणे बंधनकारक असेल.

(इ) एका वर्षाच्या प्रवेश प्रक्रियेत एका कुटुंबातील दोन पाल्यांचा समावेश असल्यास प्रवेश प्रक्रियेच्या अंतिम फेरीत जागा रिक्त राहिल्यास एका कुटुंबातील दुसऱ्या पाल्यास लाभ देण्यात येईल.

३. **विद्यार्थी निवड निकष :-** एकदा किमान शैक्षणिक अर्हता निश्चित केल्यावर विद्यार्थ्यांच्या केवळ भविष्याच्या अनुषंगाने अधिक लाभ मिळू शकेल, यादृष्टीने त्या वर्षाच्या QS World Ranking ची गुणवत्ता क्रमवारी लक्षात घेऊन, विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता यादी बनवावी. दोन किंवा अधिक विद्यार्थ्यांची क्रमवारी समान असल्यास, अशा प्रसंगी त्यांच्या लगतच्या पदवी परिक्षेची गुणवत्ता लक्षात घ्यावी.

४. निवड प्रक्रियेची निकड लक्षात घेता, विद्यार्थी पूर्ण क्षमतेने उपलब्ध न झाल्यास, वर्षातून एक पेक्षा अधिक वेळा निवड प्रक्रिया राबविण्याची मुभा राहिल. मात्र, त्यात विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता डावलली जाणार नाही. याची दक्षता घेण्यात यावी.

५. **आकस्मिक निधी :-** विद्यार्थ्यांस खालील बाबींवर होणाऱ्या खर्चाचा भार हलका व्हावा म्हणून दरवर्षी यु.एस.ए. व इतर देशांसाठी (यु.के. वगळून) १५०० युएस डॉलर, आणि यु.के. साठी ११०० जीबीपी इतका निर्वाह भत्ता / इतर खर्च / आकस्मिक खर्च म्हणून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे:-

“आवश्यक ती क्रमिक पुस्तके, वह्या व स्टेशनरी, प्रबंध अहवाल तयार करणे, टायपिंग बायडींग, स्थानिक भेटी व इतर अभ्यास सहली प्रवास खर्च, प्रबंधासाठी आवश्यक खर्च, इतर प्रासंगिक खर्च.”

२. हा शासन शुध्दीपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०८०६१४४३४६५९०८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(शहाजहान मुलाणी)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
२. मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मुख्य सचिव, मंत्रालय. मुंबई
४. मा.मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे विशेष कार्य अधिकारी
५. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई
६. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
७. सर्व प्रशासनिक विभागाचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालय, मुंबई
८. सर्व सन्मानीय विधानपरिषद व विधानसभा सदस्य
९. आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१०. आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
११. आयुक्त, कृषी, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१२. आयुक्त, दुग्ध व्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१३. आयुक्त, मत्स्य व्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१४. संचालक, तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१५. संचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१६. संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१७. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, महाराष्ट्र राज्य मुंबई
१८. संचालक, माहिती तंत्रज्ञान, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
१९. संचालक, पशु संवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२०. संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
२१. संचालक, आय.आय.टी., पवई, मुंबई
२२. कुलसचिव, सर्व कृषी/अकृषी विद्यापीठे

२३. कुलसचिव, डॉ. बाबासाहेब आंबेजकर तंत्रशास्त्र विद्यापीठ, लोणेरे, ता. माणगाव, जि. रायगड
२४. संचालक, महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण परिक्षा मंडळ, शासकीय तंत्र निकेतन इमारत, ४९, खेरवाडी, आलियावर जंग मार्ग बांद्रे (पुर्व) मुंबई-४०००५१
२५. सहसंचालक, तंत्र शिक्षण विभागीय कार्यालये (सर्व), (संचालक, तंत्र शिक्षण यांच्यामार्फत)
२६. सहसंचालक, उच्च शिक्षण विभागीय कार्यालये (सर्व)
२७. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयस महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई (प्रसिध्दीसाठी)
२८. सर्व जिल्हाधीकारी
२९. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र- १/२, मुंबई/ नागपुर
३०. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र- १/२, मुंबई/ नागपुर
३१. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
३२. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई
३३. सर्व मा. मंत्री/मा. राज्यमंत्री यांचे स्वीय सहाय्यक
३४. उप सचिव (मशि/विशि/अर्थसंकल्प), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई
३५. अवर सचिव (तांशि-३, विशि-३), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई
३६. कक्ष अधिकारी (मशि-२/मशि-४/तांशि-५/ तांशि-६/साशि-१) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग मंत्रालय, मुंबई
३७. सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे स्वीय सहाय्यक
३८. निवडनस्ती/तांशि-४